

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата
Ђорђа Мандрапе, мастер инж.арх.

Одлуком Наставно-научног већа Факултета бр. 01-685/2-5.5 од 24.04.2017. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Ђорђа Мандрапе, мастер.инж.арх., под насловом:

**ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ВЕРНАКУЛАРНИХ ГРАДИТЕЉСКИХ ПРИНЦИПА И
ИЗРАЗА У АРХИТЕКТУРИ СРБИЈЕ 19. И 20. ВЕКА**

Након прегледа достављене Дисертације Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Ђорђе Мандрапа је уписао докторске академске студије на Архитектонском факултету Универзитета у Београду школске 2009/2010. године - основна научна област истраживања Архитектура, ужа област истраживања Студије архитектуре.

На основу члана 98. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен Факултета”, бр. 89/12-пречишћен текст и 98/14), а у вези са чланом 28. и чланом 29. Правилника о докторским студијама (“Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 11.05.2015. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 18.05.2015. године, донело одлуку број бр. 01-645/2-4.11 којом је образована Комисија за оцену испуњености услова кандидата Ђорђа Мандрапе, мастер инж. арх., и теме докторске дисертације, под насловом „Интерпретација вернакуларних градитељских принципа и израза у архитектури Србије 19. и 20. века”, у саставу:

- др Мирјана Ротер Благојевић, ментор, члан Комисије ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет,
- арх. Владимир Лојаница, члан Комисије редовни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет,
- др Александар Кадијевић, члан Комисије, редовни професор, Универзитет у Београду - Филозофски факултет

На основу члана 99. Статута (" Сл. билтен Факултета", бр. 89/12-пречишћен текст и 98/14) и члана 31. став 1. Правилника о докторским студијама ("Сл. билтен АФ", бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 08.06.2015. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 15.06.2015. године, донело одлуку бр. 01-815/2-7.15 којом се прихвата тема докторске дисертације, под насловом: **„Интерпретација вернакуларних градитељских принципа и израза у архитектури србије 19. и 20. века”**, кандидата Ђорђа Мандрапе, мастер. инж. арх.

На основу члана 30. Закона о високом образовању (“Сл. Гласник РС”, бр 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10, 93/12, 89/2013 и 99/14), а у вези са чланом 100. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 89/12- пречишћен текст и 98/14), чланом 31. Правилника о докторским студијама Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 30.06.2015. године, одлука број 61206-2988/2-15, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној 13.07.2015. године, донело одлуку број 01-954/2-10.9 да се Ђорђу Мандрапи, маст. инж. арх., одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом **„Интерпретација вернакуларних градитељских принципа и израза у архитектури србије 19. и 20. века”**, и да се за ментора именује проф. др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Завршену докторску дисертацију кандидат је предао Већу докторских студија у априлу 2016. године.

На лични захтев Ђорђа Мандрапе, маст.инж.арх., Наставно научно веће Факултета је на седници 13.07.2015. године донело одлуку бр. 01-954/2.10.36. којом му је одобрен продужетак рока за завршетак студија за годину дана, односно до 30. септембра 2016. године.

На захтев ментора, проф.др Мирјане Ротер Благојевић, Наставно научно веће Факултета је на седници 13.07.2016. године донело одлуку бр. 01-808/2-8.14.11, којом се Ђорђу Мандрапи, маст.инж.арх. одобрава продужетак рока за завршетак студија, односно за одбрану докторске дисертације за једну годину, односно до 30.09.2017. године.

На основу члана 101. и члана 102. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 105/15-пречишћен текст), члана 37. Правилника о докторским академским студијама (“Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 18.04.2017. године, Наставно-научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 24.04.2017. године, донело одлуку број 01-685/2-5.5 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Ђорђа Мандрапе, дипл. инж. арх., под насловом **„Интерпретација вернакуларних градитељских принципа и израза у архитектури србије 19. и 20. века”**, у саставу:

- др Мирјана Ротер Благојевић, ментор
ванредни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет
- арх Владимир Лојаница, члан Комисије
редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет
- др Александар Кадијевић, члан Комисије
редовни професор, Универзитет у Београду, Филозофски факултет

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научном пољу Техничко-технолошких наука, научној области Архитектура и урбанизам, односно ужој научној области Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и очување градитељског наслеђа, за коју је Факултет матичан. Ментор предметне дисертације је др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Списак радова који квалификују проф. др Мирјану Ротер Благојевић за ментора докторске дисертације наведен је у наставку:

1. Ljubenov, B. G., Roter Blagojević, M. Disappearing of the Traditional Architecture – The Key Study of the Stara Planina Villages. In ***Serbian Architectural Journal***, Vol. 8, No. 1 (2016): 43-58. (M24) ISSN 1821-3952
2. Roter Blagojević, M., Tufegdžić, A. The new technology era requirements and sustainable approach to industrial heritage renewal. In ***Energy and Buildings***, Volume 115, 1 March 2016: 148–153. (M21) ISSN: 0378-7788 (JCR®/Thomson Scientific)
3. Tufegdžić, A., Roter Blagojević, M. Golden Era of Lager Breweries in the Southern Austro-Hungarian Empire. In ***Industrial Archaeology Review***, 37 (2015): 33-47. (M23) ISSN: 0309-0728 (JCR®/Thomson Scientific)
4. Radivojević, A., Roter Blagojević, M., Rajčić, A.: The issue of thermal performance and protection and modernisation of traditional half-timbered (bondruk) style houses in Serbia. In ***Journal of Architectural Conservation***, Volume 20, Number 3 (2014): 209-225. (M22) ISSN 1355-6207 (JCR®/Thomson Scientific)
5. Roter Blagojević, M., Milošević, G., Jadrešin-Milić R., Nikolić M.: A new life of the Ottoman fortress Ram. In ***Journal of Cultural Heritage***, ed. Angelo Ferrari, Elsevier Publisher in Paris, Vol. 14, No. 3S (2013): S20-S24. (M23) ISSN 1296-2074 (JCR®/Thomson Scientific)

1.3. Биографски подаци о кандидату

Кандидат Ђорђе Мандрапа је Архитектонски факултет Универзитета у Београду уписао 2003. године. Основне академске студије завршио је 2006. године, са просечном оценом 8,24, и стекао назив инжењера архитектуре (B.Arch). Исте године је на овом факултету уписао дипломске академске студије, које је завршио 2008. године, са просечном оценом 9.63 и оценом 10 на дипломском раду (ментор доц. др Мирјана Ротер Благојевић), и стекао назив мастер инжењера архитектуре (M.Arch).

Докторске академске студије је уписао на Универзитету у Београду – Архитектонски факултет школске 2009-2010. године и положио све предвиђене испите с просечном оценом 9,45.

Кандидат је запослен на Академији лепих уметности у Београду. У настави је учествовао као стручни сарадник 2010-2014. године, као асистент 2014-2015, и као доцент од 2015. године до данас, и то на следећим предметима:

- школске 2010-2011. ради на предметима *Основе пројектовања, Дизајн ентеријер 1 и 2*;
- школске 2011-2012. и 2012-2013. ради на предметима *Дизајн ентеријера 1 и 2 и Архитектонске конструкције 1, 2, 3 и 4*;
- школске 2013-2014. самостално води наставу на предметима *Дизајн ентеријера 1 и 2*.
- школске 2014.-2015, 2015-2016. и 2016-2017. ради на предметима *Дизајн ентеријера 1 и 2 и Архитектонске конструкције 1, 2, 3 и 4*.

Поред педагошког и научног, кандидат се бави и стручним радом. У периоду 2008-2010. био је запослен у предузећу за пројектовање и инжењеринг – ДОР Студио, а 2016, са колегама (Пеђа Паровић, Владимир Парезанин и Ведран Спајић), оснива ПАКТ студио. Учествовао је на више стручних конкурса, као члан ауторског тима и самостално (2005. Трг Славија – Београд; 2006. Савски трг – Београд; 2007. Спомен комплекс – Бања Лука; 2011. Beton Hala Waterfront Center – Београд; 2012. Трг Славија – Београд; Градска галерија на Косанчићевом венцу – Београд, 2016.).

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација Ђорђа Мандрапе под насловом *„Интерпретација вернакуларних градитељских принципа и израза у архитектури Србије 19. и 20. века”* има укупно 266 страна, од којих су првих седам страна (нумерисаних римским бројевима) пре основног текста, насловне стране на српском и енглеском језику, подаци о ментору и члановима комисије, резиме на српском и енглеском језику и садржај рада. Основни текст рада има укупно 203. стране, а након тога следи библиографија са прегледом извора и литературе са укупно 136 цитираних библиографских јединица, наведених на 8 страна. Након тога су дате 83 илустрације, на 41. страници. Следи биографија аутора са одабраним научним радовима на 3 стране, а затим изјава о ауторству, изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и изјава о коришћењу.

Садржај дисертације је следећи:

Резиме са кључним речима (на српском језику)

Резиме са кључним речима (на енглеском језику)

1. УВОД

1.1. Уводне напомене о предмету, проблемима, циљевима и задацима истраживања, полазним хипотезама и примењеним научним методама

1.1.1. Предмет и проблем истраживања

1.1.2. Циљеви и задаци истраживања

1.1.3. Полазне хипотезе

1.1.4. Научне методе истраживања

1.2. Преглед досадашњих истраживања и тумачења теме

2. ПОЈАМ, ЗНАЧЕЊЕ И КАРАКТЕРИСТИКЕ ВЕРНАКУЛАРНЕ АРХИТЕКТУРЕ

2.1. Концептуализовање феномена вернакуларна архитектура

2.1.1. Општа разматрања

2.1.2. Универзални и специфични карактер вернакуларне архитектуре

2.2. Вернакуларна архитектура у Србији

2.2.1. Досадашња теоријска тумачења

2.2.2. Тумачење односа структуре и функције сеоских кућа

2.2.2.1. Структура сеоских кућа

- ◆ Формални аспект сеоских кућа
- ◆ Технички аспект сеоских кућа

2.2.2.2. Функција сеоских кућа

- ◆ Манифестациони односи
- ◆ Медијативни односи

2.2.2.3. Адоптивна петља – међузависност структуре и функције

2.2.3. Кратак осврт на варошку кућу

3. ОСНОВНЕ ТЕОРИЈСКЕ ПОСТАВКЕ И ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ ВЕРНАКУЛАРНЕ АРХИТЕКТУРЕ СРБИЈЕ 19. И 20. ВЕКА

3.1. Контекстуализација интерпретације вернакуларне архитектуре

3.2. Општи преглед примера интерпретације вернакуларне архитектуре у теорији и пракси

3.2.1. Период до Првог светског рата

3.2.2. Период између два светска рата

3.2.3. Период након Другог светског рата

3.3. Компарација вернакуларног градитељства и његове интерпретације

3.3.1. Компарација формалног аспекта

3.3.2. Компарација функционалног аспекта

3.4. Закључна тумачења природе интерпретације вернакуларне архитектуре

4. ТРАДИЦИОНАЛНЕ ВРЕДНОСТИ ВЕРНАКУЛАРНЕ АРХИТЕКТУРЕ И ПРОБЛЕМАТИКА САВРЕМЕНЕ АРХИТЕКТОНСКЕ ТЕОРИЈЕ И ПРАКСЕ

4.1. Глобално и локално у савременој култури - партикуларни идентитети и изрази у савременом контексту

4.2. Традиција, њене вредности и савремени контекст

4.3. Обриси потенцијалног новог стваралачког оквира

5. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

5.1. Оправданост хипотеза

5.2. Научна оправданост истраживања и резултати

5.3. Потенцијали даљих истраживања

6. БИБЛИОГРАФИЈА

6.1. Извори

6.2. Литература

7. ИЛУСТРАЦИЈЕ

ПРИЛОЗИ

Биографија аутора

Изјава о ауторству

Изјава о истовестности штампане и електронске верзије докторског рада

Изјава о коришћењу

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Основни текст рада садржи пет поглавља, која су формулисана као: 1. Увод, 2. Појам, значење и карактеристике вернакуларне архитектуре, 3. Основне теоријске поставке и интерпретације вернакуларне архитектуре Србије 19. и 20. века, 4. Традиционалне вредности вернакуларне архитектуре и проблематика савремене архитектонске теорије и праксе и 5. Закључна разматрања.

Прво поглавље - *Увод*, садржи објашњење предмета и проблема истраживања, као и његових циљева и задатака. У њему су дефинисане хипотезе и презентоване примењене научне методе. У оквиру овог поглавља пружен је и преглед досадашњих истраживања и тумачења која се тичу теме рада.

У другом поглављу - *Појам, значење и карактеристике вернакуларне архитектуре*, формилише се оквир у ком ће се разумети вернакуларна архитектура Србије и у односу на који ће се разматрати природа интерпретација овог облика стваралаштва у Србији током 19. и 20. века. Ово поглавље, стога, садржи две целине, где се, у првој, анализира сам појам вернакуларне архитектуре на општем плану и усваја њена формулација која ће бити основ за даља разматрања вернакуларне архитектуре Србије. У другом делу овог поглавља, разматра се вернакуларна архитектура Србије, у односу на претходно усвојена полазишта која се тичу природе вернакуларне архитектуре уопште, а кроз њен формални и функционални аспект.

Треће поглавље - *Основне теоријске поставке и интерпретације вернакуларне архитектуре Србије 19. и 20. века* анализира природу интерпретације вернакуларне архитектуре Србије у 19. и 20. веку, а у односу на претходно препознате и дефинисане вредности вернакуларне архитектуре Србије. Поглавље садржи четири целине. Прва целина се бави контекстуализацијом интерпретације вернакуларне архитектуре у Србији токо 19. и 20. века у историјском и теоријском смислу. У другој се даје хронолошки осврт на теоријске и практичне примере интерпретације вернакуларне архитектуре у Србији током разматраног периода, док се у трећој целини врши компарација основног теоријског оквира ових примера са вредностима и карактеристикама вернакуларне архитектуре Србије које су препознате и дефинисане у другом поглављу овог рада. У четвртном делу трећег поглавља износе се закључна разматрања о природи интерпретације вернакуларне архитектуре у Србији предметног периода и указује на њену неусклађеност са претходно формулисаним вредностима и карактеристикама те архитектуре.

У четвртном поглављу - *Традиционалне вредности вернакуларне архитектуре и проблематика савремене архитектонске теорије и праксе* разматрају се оквири и могућности примене појединих елемената и вредности традиционалне вернакуларне архитектуре унутар савремене архитектонске теорије и праксе. Поглавље разматра позицију основних карактеристика вернакуларне архитектуре у односу на савремени контекст. Поглавље, такође, даје осврт на поједине покушаје имплементације појединих вредности и карактеристика вернакуларног стваралаштва у савременој

архитектуре и врши њихову оцену. На крају, у овом поглављу поставља се потенцијални оквир могућег савременог архитектонског стваралаштва заснованог на претходно препознатим вредностима вернакуларне архитектуре. Ово се врши кроз предложени интердисциплинарни приступ будућег стваралаштва, заснован на раније дефинисаном карактеру традиционалног стваралаштва.

У последњем поглављу - *Закључна разматрања* дати су закључци проистекли из научног истраживања, врши се оцена полазних хипотеза и оправданост истраживања. Такође, постављају се могући правци даљег истраживања поменуте теме, али се предлажу и нови приступи истраживању ове и оваквих тема. Уједно, пре свега, предлаже се рад на практичној примени резултата истраживања кроз интердисциплинарне приступе будућем пројектовању.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

На првом месту, савременост овог истраживања огледа се у приступу анализи вернакуларне архитектуре Србије која се темељи на савременим приступима анализи и разумевању вернакуларне архитектуре уопште. Са друге стране, оригиналност овог приступа анализи вернакуларне архитектуре тиче се подједнаког разматрања формалног и функционалног аспекта ове архитектуре, где се унутар функционалног аспекта тумачи улога овог градитељства у односу на физички, али и на друштвени и културни контекст, што за последицу има једну комплексну слику вернакуларног градитељства Србије. Такође, методолошки, ово истраживање, по први пут, уводи поједине приступе, као што је структурална анализа, у контекст тумачења вернакуларне архитектуре Србије.

Истраживање, такође, посебно разматра досадашњу интерпретацију вернакуларне архитектуре Србије, како на практичном, тако и на теоријском плану, и даје њену оцену, а у однос на оно што је претходно дефинисало као вернакуларну архитектуру Србије. На тај начин, истраживање редефинише оквире унутар којих је вернакуларна архитектура Србије до сада била разумевана, као и оне из којих је деловала на савремену архитектонску теорију и праксу. У том смислу, истраживање редефинише и оквире савременог архитектонског стваралаштва, и то не само оног које је непосредно под утицајем традиционалних архитектонских принципа и модела, већ и савременог архитектонског стваралаштва уопште. Ово се врши кроз анализу интерпретације вернакуларне архитектуре која се у Србији одвија у 19. и 20. веку, чиме се, у ствари, разматра целокупан контекст модерне архитектонске теорије и праксе на којој се заснива и савремена архитектура.

На крају, овај рад разматра позиције препознатих вредности вернакуларне архитектуре и њихово потенцијално место у савременој архитектонској теорији и пракси уз покушај заобилажења замки у које су упадали досадашњи покушаји сличног карактера. У том смислу, истраживање пружа један нови приступ, заснован у савременој теорији, а препознат као компатибилан вредностима традиционалних друштава, што, само по себи, представља допринос савременој архитектури.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

У раду је коришћена обимна литература, примарни и секундарни извори, али и извори доступни на интернету. Истраживање је засновано на литератури и изворима који се односе на више тема које рад разматра, а то су, пре свега, вернакуларна архитектура и

њена проблематика, вредности традиционалних друштава и њихов утицај на градитељство, вернакуларна архитектура Србије, теоријске поставке модерног тумачења вернакуларне архитектуре у Србији, али и уопште, као и њихова практична примена у разматраном периоду, позиција традиције у савременом друштву и њен утицај на архитектонско стваралаштво.

Преглед библиографских јединица указује на то да је кандидат упознат са савременим теоријским расправама и резултатима који се тичу поменутих тема, као са кључним примерима који се тичу проблематике коју истражује, као и да на одговарајући начин користи и тумачи изворе приликом аргументације својих ставова.

Најзначајнији извори коришћени у истраживању, а према специфичним тематским оквирима, су следећи:

За истраживања теоријских извора о вернакуларној архитектури

- Alexander, Christopher. *The Timeless Way of Building*. New York: Oxford University Press, 1979.
- Oliver, Paul. *Built to Meet Needs, Cultural Issues in Vernacular Architecture*. Oxford: Elsevier Ltd, 2006.
- Rapoport, Amos. *House, Form and Culture*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall, Inc, 1969.
- Heat, Kingston Wm. „Defining the Nature of Vernacular.“ *Material Culture* Vol. 20, No. 2/3. (Summer/Fall 1988): 1-8.
- Heat, Kingston Wm. *Vernacular Architecture and Regional Design: Cultural Process and Environmental Response*. Oxford: Elsevier, 2009.

За истраживања историјских и теоријских извора о контексту вернакуларне архитектуре

- Bell, Catherine. *Ritual: Perspectives and Dimensions*. New York: Oxford University Press, 1997.
- Durkhem, Emile. *The Elementary Forms of Religious Life*. New York: The Free Press, 1995.
- Елијаде, Мирча. *Свето и профано*. Нови Сад: Издавачка књижевница Зорана Стојановића, 2003.
- Jung, Karl G. „Pristup nesvjesnom,“ у *Љовек и његови симболи*, при. Karl G. Jung, 18-103. Zagreb: Mladost, 1987.
- Jung, Karl G. *Психолошки типови*. Нови Сад: Matica srpska, 1978.
- Lévi-Strauss, Claude. *Myth and Meaning*. London: Taylor & Francis e-Library, 2005.
- Henderson, Džozef. „Drevni mitovi i suvremeni čovjek,“ у *Љовек и његови симболи*, при. Karl G. Jung, 104-157. Zagreb: Mladost, 1987.

За истраживања историјске грађе (примарни и секундарни извори и референтна литература) о вернакуларној архитектури Србије

- Дероко, Александар. *Народно неимарство I*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1968.
- Дероко, Александар. *Народно неимарство II*. Београд: Српска академија наука и уметности, 1968.

- Дероко, Александар. *Фолклорна архитектура у Југославији*. Београд: Научна књига, 1964.
- Којић, Бранислав Ђ, и Ђорђе Р. Симоновић. *Сеоска насеља Србије*. Београд: Издавачко-информативни центар студената, 1975.
- Којић, Бранислав Ђ. *Стара градска и сеоска архитектура у Србији*. Београд: Просвета, издавачко предузеће Србије, 1949.
- Крунић, Јован. *Баштина градова средњег Балкана*. Београд: Завет, 1996.
- Ненадовић, Слободан М. *Илустровани речник израза у народној архитектури*. Београд: Просвета, 2002.
- Павловић, Доброслав Ст. Р. Ангелова, Н. К. Муцопулос, Ж. Стојка, и Х. Сезгин, ур. *Народно градитељство на Балкану*. Београд: Републички завод за заштиту споменика СР Србије, 1987.
- Петровић, Сретен. *Српска митологија – Систем српске митологије I књига*. Ниш: Просвета, 1999.
- Петровић, Сретен. *Српска митологија, пета књига - митологија магија и обичаји, истраживање сврљишке области*. Ниш: Просвета, 2000.
- Пешић Максимовић, Надежда . *Моравска кућа Србије*. Београд: Друштво конзерватора Србије: Републички завод за заштиту споменика културе, 2014.
- Финдрик, Ранко. *Вајати: знамење младости*. Сирогојно: Музеј „Старо село,“ 1999.
- Финдрик, Ранко. *Динарска брвнара*. Сирогојно: Музеј „Старо село,“ 1998.
- Финдрик, Ранко. *Народно неимарство*. Сирогојно: Музеј „Старо село,“ 1994.

За истраживања историјске грађе (примарни и секундарни извори и референтна литература) о интерпретацији вернакуларне архитектуре у Србији 19. и 20. века

- Валтровић, Михаило, и Драгутин Милутиновић. *Валтровић и Милутиновић: документи 1, Теренска грађа 1871-1884*. Београд: Историјски музеј Србије, 2006.
- Валтровић, Михаило, и Драгутин Милутиновић. *Валтровић и Милутиновић: документи 2, Теренска грађа 1872-1907*. Београд: Историјски музеј Србије, 2007.
- Ignjatović, Aleksandar. *Jugoslovnstvo u arhitekturi: 1904 – 1941*. Beograd: Građevinska knjiga, 2007.
- Inkiostri, Dragutin. „Naša arhitektura (1907).“ u *Jugoslovnstva umetnost XX veka – srpska arhitektura 1990 – 1970*, ured. Sovra Baračković, Vuka Kovačević i Gordana Gordić, 42-45. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1972.
- Кадијевић, Александар. *Архитектура и дух времена*. Београд: Грађевинска књига, 2010.
- Кадијевић, Александар. *Један век тражења националног стила у српској архитектури (средина XIX – средина XX века)*. Београд: грађевинска књига, 2007.
- Кадијевић, Александар. *Момир Коруповић*. Београд: Републички завод за заштиту споменика културе, 1996.
- Manević, Zoran. „Novija srpska arhitektura.“ u *Jugoslovnstva umetnost XX veka – srpska arhitektura 1890 – 1970*, ured. Sovra Baračković, Vuka Kovačević i Gordana Gordić, 7-38. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1972.

- Stevanović, Andra. „Umetnost i arhitektura (1890).“ u *Jugosloveska umetnost XX veka – srpska arhitektura 1990 – 1970*, ured. Sovra Baračković, Vuka Kovačević i Gordana Gordić, 39-41. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1972.
- Tanazević, Branko. „Nešto o građenju seoskih škola (1908).“ u *Jugosloveska umetnost XX veka – srpska arhitektura 1990 – 1970*, ured. Sovra Baračković, Vuka Kovačević i Gordana Gordić, 47-48. Beograd: Muzej savremene umetnosti, 1972.
- Тошева, Снежана, при. *Бранислав Којић: сећања на архитекту*. Београд: Публикум, 2001.

За истраживања историјског и теоријског контекста интерпретације вернакуларне архитектуре у Србији 19. и 20. века

- Arben Fox, Russell. „J. G. Herder on Language and the Metaphysics of National Community.“ *The Review of Politics* Vol. 65, No. 2. (Spring, 2003): 237-262.
- Арган, Ђулио Карло, и Акиле Бонито Олива. *Модерна уметност 1770-1970-2000 I*. Београд: Клио, 2004.
- Barnard, Federick M. *Herder on Nationality Humanity and History*. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2003.
- Bayly, Christopher Alan. *The Birth of the Modern World 1780-1914*. Oxford: Blackwell Publishing, 2004.
- Benjamin, Walter. *The Arcades Project*. Cambridge, Massachusetts: The Belnapk Press of Harvard University Press, 2002.
- Дворниковић, Владимир. *Карактерологија Југословена*. Београд: Просвета, 2000.
- Kristeller, Paul Oskar. „The Modern System of the Arts: A Study in the History of Aesthetics Part I.“ *Journal of the History of Ideas* 12 (4) (Oct. 1951): 496-527.
- Kristeller, Paul Oskar. „The Modern System of the Arts: A Study in the History of Aesthetics Part II.“ *Journal of the History of Ideas* 13 (1) (Jan. 1952): 17-46.
- Kuletin Ćulafić, Irena. *Estetička teorija arhitekture Marka-Antoana Ložijea*. Beograd: Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu, 2011.
- Seiger, Jerrold. *Modernity and Bourgeois Life: Society, Politics and Culture in England, France and Germany since 1750*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.
- Smit, Antoni D. *Nacionalni identitet*. Beograd: Ćigoja štampa, 1998.
- Hobsbawm, Eric. *The Age of Revolution 1789-1848*. New York: Vintage Books, a division of Random House, Inc, 1996.

За истраживања теоријских извора о примени вернакуларних градитељских принципа у савременој архитектонској теорији и пракси

- Bloch, Ernst. *The Principle of Hope, Vol. 2*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1995.
- Umbach, Maiken, and Bernard Hüppauf, ed. *Vernacular Modernism: Heimat, Globalization and the Built Environment*. Stanford, California: Stanford University Press, 2005.
- Bernd Hüppauf. „Spaces of Vernacular: Ernst Bloch's Philosophy of hope and the German Hometown.“ In *Vernacular Modernism: Heimat, Globalization and the Built*

Environment, ed. Maiken Umbach and Bernd Hüppauf, 84-113. Stanford California: Stanford University Press, 2005.

- Šukalo, Ognjen. „Conceptual Narratives, Ecological Heeds, Social Purposes and Subjective Ends of Natural Building Movement“ *Facta Universitatis – series: Architecture and Civil Engineering* Vol. 14, No 2 (2017.): 201-221.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Истраживање се карактерише као историјско-интерпретативно. Интерпретативно, јер подразумева посматрање социјално-физичких феномена унутар комплексног контекста, са жељом да се посматрани феномени објасне у наративној форми и холистичком духу. Историјско, свакако, зато што су феномени, којима ће се бавити, смештени, највећим могућим делом, у прошлост.

Основни аналитички модели коришћени у овом истраживању били су структурална и компаративна анализа, а како је вернакуларно интердисциплинарни феномен, односно, како се тиче више различитих дисциплина, ово истраживање је, поред техника и поступака карактеристичних за архитектонску анализу, користило и знања из области антропологије, компаративне анализе религије, филозофије, социологије и сл.

Структурална анализа је употребљена сходно потреби да се формира систем који омогућава довољно широко разумевање проблема вернакуларне архитектуре Србије, односно који је у стању да сагледа његову интердисциплинарност. Ово је оправдано ставовима Кростијана Норберг-Шулца, који истиче како је за тоталан опис архитектуре неопходна структурална анализа. Структурални систем тицао се дефинисања предмета истраживања, анализе његових структуралних и функционалних аспеката, као и објашњавања међузависности структуре и функције дефинисаног предмета истраживања.

Компаративни метод се првенствено тицао поређења изворне вернакуларне архитектуре са њеним интерпретацијама (теоријским, историјским и градитељским) у Србији 19. и 20. века. Ово је основни аналитички метод за утврђивање, описивање и објашњавање појмова којим су дефинисани принципи интерпретације вернакуларне архитектуре у Србији 19. и 20. века, што је резултирало концептуализовањем односа два феномена (вернакуларног и његове интерпретације).

Како су постављене хипотезе базиране на односу вернакуларног и његове интерпретације у Србији 19. и 20. века, а чије је разумевање условљено, пре свега, јасним сагледавањем саме вернакуларне архитектуре Србије, структурална и компаративна анализа чиниле су адекватан методолошки оквир за проверавање основних хипотеза.

3.4. Применљивост остварених резултата

Примена резултата овог истраживања изразито је широка, како у теоријском, тако и практичном смислу. Пре свега, ово истраживање вернакуларну архитектуру Србије посматра у складу са савременим тумачењима вернакуларне архитектуре уопште, што је значајна новина. Такође, значајно је што се ово градитељство посматра комплексно кроз функције које нису искључиво условљене физичким контекстом, већ и друштвеним и културним компонентама. Сходно томе, ово истраживање биће основ за даља тумачења вернакуларне архитектуре Србије.

Такође, ово истраживање се, пре свега, тиче разумевања интерпретативног оквира ове архитектуре који је карактерисао теорију и праксу 19. и 20. века у Србији, и као такво,

оно редефинише разумевање и вернакуларне архитектуре Србије, али и њене интерпретацији, и сходно томе, постаје репер у сваком будућем тумачењу ових феномена. Такође, редефинишући однос према вернакуларном, али и његовој интерпретацији, у одређеној мери, пружа се и нови увид у развојну линију модерне, и последично савремене, архитектуре, што мора имати своје последице по њено будуће разумевање. Са друге стране, овај рад, јасно, поставља нове оквире за савремено архитектонско стваралаштво утемељене на основним препознатим принципима традиционалног стваралаштва и његовим вредностима, указујући на начине његовог унапређивања и усложњавања.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Предметна докторска дисертација показује да кандидат поседује способност за самосталан научно-истраживачки рад. То се огледа у употреби релевантне литературе и повезивању знања из области архитектуре, као и оних из других области релевантних за истраживање, а посебно оних у домену вернакуларне и регионалне архитектуре, њених практичних и теоријских оквира, као и њене интерпретације у разматраном периоду, односно друштвеног, културног и теоријског контекста који ју је условио.

Кандидат је овим радом показао самосталност у идентификацији проблема истраживања, одабиру, примени и интерпретацији метода истраживања на одабрани предмет истраживања. Докторска дисертација показује да кандидат влада вештинама употребе разних научних метода истраживања, почев од структуралне анализе, анализе садржаја разних извора, компаративне анализе, синтезе и интерпретације резултата истраживања. Кандидат је кроз посебно формирану методологију и концептуални оквир истраживања показао изузетну способност дефинисања и обраде специфичне теме.

Значајан показатељ способности кандидата за самосталан научни рад произилази из радова из шире области дисертације, публикованих у међународним и националним часописима, као и зборницима радова са научних скупова.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Научни доприноси предметног истраживања су:

- Успостављање новог приступа у изучавању вернакуларне архитектуре Србије кроз разумевање ширег контекста на који се она односи, односно групу дисциплина између којих је позиционирана.
- Ревалоризација досадашње интерпретације вернакуларне архитектуре Србије и њена анализа у контексту препознатих вредности вернакуларне архитектуре Србије, као и у контексту историјског тренутка у ком је она вршена а у односу на теоријске, филозофске, идеолошке и практичне архитектонске аспекте тог тренутка.
- Разумевање савремене архитектуре у односу на основне поставке модерне архитектуре које се посредно изводе на основу овог истраживања и на основу карактеристика интерпретативних пракси које је модерно друштво примењивало за објашњење вернакуларног и традиционалног стваралаштва.
- Формулисање нових оквира даљег истраживања ове теме, а пре свега, формулисање нових оквира архитектонског стваралаштва кроз понуђене моделе који омогућавају обogaћивање савремене архитектонске теорије и праксе

значајним вредностима и аспектима вернакуларног и традиционалног стваралаштва.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Дисертација је пажљиво формулисана, научно заснована и представља заокружену истраживачку целину. Научни доприноси који су остварени у дисертацији представљају унапређење научних знања, имајући у виду да се вернакуларно анализира кроз разумевање његових бројних аспеката и функција које је имало унутар различитих контекста у којима је настајало, са посебним истицањем потребе да се традиционални феномени морају истраживати изван крутих граница било које професија, а унутар једног интердисциплинарног оквира, будући да се, најчешће, тичу више савремених дисциплина.

Анализом и идентификацијом основних одлика вернакуларне архитектуре Србије, кандидат увиђа неадекватност њене досадашње интерпретације и успева да објасни контекст, полазишта и теоријску утемељеност те интерпретације кроз разумевање историјског и теоријског контекста тренутка у ком је она створана. У том смислу, кандидат указује на значај неадекватне интерпретације за постепено ишчезавање вернакуларног стваралаштва из оквира доминантне архитектонске праксе.

У раду се указује и на опште проблеме потенцијалне примене његових карактеристика у савременом архитектонском стваралаштву, а понајвише оних који се тичу формалног аспекта овог градитељства. Међутим, прецизном анализом карактеристика и вредности вернакуларног градитељства, кандидат нуди један нови оквир, подједнако ослоњен на традиционалне принципе, али и утемељен у савременој теорији, унутар ког је могуће унапређивати савремену архитектуру, а који је, пре свега, ослоњен на интердисциплинарност вернакуларне културе, и њену оправданост у савременом истраживачком и стваралачком деловању.

4.3. Верификација научних доприноса

Рад у часопису међународног значаја верификованог посебном одлуком (M24)

- Mandrapa, Đorđe, and Vladimir, Parežanin. “Vernacular Architecture in Serbia in 19th and First Half of 20th Centuries – Transformation and Disappearance.” ***Serbian Architectural Journal*** Vol. 8, no. 1. (2016.): 1-22.

Саопштење са међународног скупа штампано у целини (M33)

- Mandrapa, Đorđe. „The Symbolic Character of the Architecture of the City in the Context of Modern Society,“ in *ON ARCHITECTURE*, International Conference and Exhibition, Conference Proceedings, ed. Ružica Bogdanović, 305-315. Belgrade: STRAND – Sustainable Urban Society Association, 2013.
- Мандрапа, Ђорђе, и Владимир Парезанин. „Град материјалне и нематеријалне културе,“ у *Планирање, пројектовање, грађење и обнова градитељства, зборник радова ИНДИС*, уредници Властимир Радоњанин, Радомир Фолић и Ђорђе Лађиновић, 377-383. Нови Сад: Факултет техничких наука, 2012.

Рад у водећем часопису националног значаја (M51)

- Мандрапа, Ђорђе, „Између концепта и идентитета – Естебан Фернандез Коблан“, приказ. *Зборник Матице српске за ликовне уметности* 43 (2015.): 373-375.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу анализе дисертације кандидата **Ђорђа Мандрапе, маг. инж. арх.**, Комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом. Дисертација задовољава научне критеријуме и пружа допринос научној области *Архитектура и урбанизам*, односно ужој научној области *Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа* за коју је матичан Архитектонски факултет, као и научни допринос који се односи на развој нових методологија и примену резултата истраживања у пракси. Оригинални резултати остварени анализом вернакуларне архитектуре Србије и њене интерпретације у 19. и 20. веку првенствено се односе на успостављање новог приступа у истраживању вернакуларне архитектуре као дела једног ширег, интердисциплинарног, контекста и у односу на то, вредновање њене досадашње интерпретације. Такође, посебан допринос, рад је остварио у формулисању нових оквира у којима би се будућа анализа овог типа могла спроводити, као и у којима би се будућа градитељска пракса могла одвијати.

Кандидат је показао способност за научно-истраживачки рад кроз рад на самој дисертацији, учешће на међународним конференцијам, као и објављеним научним и стручним радовима у међународним и домаћим часописима и зборницима радова са међународних конференција.

На основу напред наведеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација под називом **„Интерпретација вернакуларних градитељских принципа и израза у архитектури Србије 19. и 20. века”**, кандидата **Ђорђа Мандрапе, мастер.инж.арх.**, прихвати, изложи на увид јавности и упуту на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 10. мај 2017. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

арх. Владимир Лојаница, редовни професор
Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор,
Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

др Александар Кадијевић, редовни професор
Универзитет у Београду - Филозофски факултет